

KOPERNIKUS

Párbeszéd*

ELSŐ JELENET

Az első Óra és a Nap

Első Óra: Jó reggelt, Kegyelmes Uram.

Nap: Sőt, mondhatnám jó éjszakát.

Első Óra: A lovak készen állnak.

Nap: Rendben van.

Első Óra: A hajnalcsillag már jó ideje kint ragyog.

Nap: Jó, jöjjön vagy menjen, ahogy kedve telik.

Első Óra: Hogy érti ezt Excellenciád?

Nap: Úgy értem, hogy hagyj békén.

Első Óra: De Kegyelmes Uram, az éjszaka már oly soká tartott, hogy nem tarthat tovább; s ha mi késlekednénk, látja, Excellenciád, hátha valami zűrzavar támad belőle.

Nap: Legyen, ami lesz, de én nem mozdulok.

Első Óra: Ó, Kegyelmes Uram, mit jelentsen ez? Csak nem érzi rosszul magát?

Nap: Nem, dehogyan, semmi bajomat nem érzem; csak nem akarok innen kimozdulni: és ezért te mehetsz a magad dolga után.

Első Óra: Hogy menjek én, ha Ön nem jön, hiszen én vagyok a nap első Órája. És hogyan legyen nappal, ha Excellenciád nem méltóztatik fölkelni, mint ahogy szokott?

* A párbeszéd az «Operette Morali» című sorozatból való. Eredeti címe: «Il Copernico» (Mondadori kiad., Milano, 1940—41. I. köt. 989—1000 ll.)

Nap: Ha nem leszel a nappalé, leszel az éjszakáé, vagy pedig az éj Órái kettős hivatalt tartanak, te pedig társaiddal együtt nyugalomba vonulsz. Mert tudod, a dolog így áll: únom már ezt a folytonos körbenjárást azért, hogy négy élőlénykének világítsak, akik egy ökölnyi sárdarabon élnek, olyan picinyen, hogy én, pedig jó látásom van, nem látok odáig; ezért ma éjszaka elhatároztam, hogy ilyesmiért nem fogom többé gyötörni magam; s ha az emberek fényt akarnak látni, tartsák égve tüzeiket, vagy gondoskodjanak magukról más módon.

Első Óra: És milyen módon akarja Excellenciád, hogy meglegyenek ott szegénykék? Hiszen ha állandóan mécseset kell égetni, vagy annyi gyertyáról gondoskodni, hogy az egész napon át égjen, borzasztó kiadást jelent. Mert ha már kitalálták volna azt a bizonyos égetésre szolgáló levegőt, amivel megvilágítsák az utcákat, szobákat, üzleteket, pincéket s amit csak kell, és mindezt kevés költséggel, akkor mondanám, hogy megjárja valahogy. De tény az, hogy úgy nagyjából háromszáz évnek kell még elmulnia, míg az emberek feltalálják ezt az ellenszert s arra már mindenük kifogy: olajuk, viaszuk, faggyújuk, de még a szurok is, és nem lesz majd mit égetniök.

Nap: Akkor majd szentjánosbogarakra vadásznak, vagy más fénylő állatokra.

Első Óra: És a hideg ellen hogy védekezzenek? Mert a nélkül a segítség nélkül, amit Excellenciádtól kaptak, nem lesz elég minden erdőnek a tüze, hogy fűtsön nekik. Azonkívül, hogy ráadásul éhen pusztulnak, mert a föld nem hordja majd többé gyümölcseit. És így, néhány év leforgása alatt ki fog veszni ezeknek a szegény lényeknek a magva: s amikor majd tapogatózva jártak egy ideig le és föl a Földön, keresgélvén, amiből megéljenek, és amin megmelegedjenek; végül, elfogyasztván minden dolgot, amit le lehet nyelni, s kialudván az utolsó szikra parázs, a sötétben lassan mind jégkristályokká fagyva enyésznek el.

Nap: Mit érdekel ez engem? Mi, dajkája vagyok én az emberi nemnek? Vagy talán szakácsa, hogy eltegyem számára és föltálaljam neki az ételeket? S ugyan mért kellene nekem azon törni a fejemet, ha tőlem megannyi millió mérföldnyi távolságra levő láthatatlan teremtményké bizonyos parányi mennyisége nem lát, vagy nem bírja ki a hideget az én fényem nélkül? És aztán, ha nekem — hogy mondjam — kályha- vagy tűzhelyként kell szerepelnem ez emberi család számára, az az ésszerű, járjon a család a tűzhely körül, ha melegedni akar, és ne a tűzhely járjon a ház körül. Ezért, ha a Földnek szüksége van a jelenlétemre, mozogjon és igyekezzék azt megszerezni: mert a magam részéről semmire sincs szükségem a Földről, amiért utána szaladgálnék.

Első Óra: Ha jól értem, Excellenciád azt akarja mondani, hogy amit eddig Ön csinált, csinálja most a Föld.

Nap: Igen, most, és ettől kezdve mindig.

Első Óra: Bizonyos, Excellenciádnak jó oka van rá, hogy így tesz: azonfelül, hogy úgyis saját belátása szerint intézi dolgát. De mégis, mindennek ellenére, méltóztassék tekintetbe venni, Kegyelmes Uram, mennyi szép dolognak kell szükségképpen tönkremennie, ha ezt az új rendet meg akarjuk teremteni. A napnak nem lesz meg többé ragyogó aranykocsija, gyönyörű, tenger vizében fürdő lovaival,

s hogy sok másról ne is beszéljek, mi szegény Órák nem lakhatunk többé az égben, és égi leánykákból földiekké válunk, ha ugyan, mint várom, nem fogunk inkább füstté oszlani. De azért ez még megy valahogy : a neheze ott kezdődik, meggyőzni a Földet, hogy körben járjon ; ami bizony nem könnyű dolog, mert az nincs hozzászokva és valószínűleg különösnek fog feltűnni számára, hogy mostantól kezdve mindig annyit kell futnia és fáradoznia, hiszen eddig ki se moccant a helyéről. És ha Excellenciád most, amint látszik, kezd egy kissé hajlani a lustaságra ; úgy hallom, hogy a Föld most sem fárad egy cseppel sem szívesebben, mint azelőtt.

Nap: Majd sarokba szorítja a szükség, majd felpattan és úgy rohan, mint annak a rendje. De mindenesetre a legokosabb és legbiztosabb út : keresni kell egy költőt vagy filozófust, aki rábeszélje a Földet, hogy mozogjon, vagy ha másképp nem bírja rá, erőszakkal indítsa el. Mert ami azt illeti, a legtöbbet itt a költő vagy a filozófus érheti el ; sőt, ők csaknem mindent elérhetnek. A költők voltak azok, akik azelőtt (mert fiatal voltam és hallgattam rájuk) szép énekeikkel rávettek engem, hogy mint valami szórakozás vagy megtiszteltető feladatnak eleget téve, saját elszántomból vállaljam ezt az ostoba fáradságot, és — amilyen nagy és kővér vagyok — örült módjára rohanjak egy parányi homokszemecske körül. De most, hogy időben érettebb vagyok és a filozófiára adtam a fejemet, mindenben a hasznosat keresem és nem a szépet, a költők érzelmein pedig, ha ugyan nem fordítják föl a gyomrom, csak nevetni tudok. Ha valamit teszek, megfelelő, lényeges okát akarom látni, s mivel nem találok semmi okot arra, hogy a kényelmes, jómódú életnél többre értékeljem a tevékeny életet, mely sohasem gyümölcsözhet annyit, hogy megérné a fáradságot, sőt magát a gondolatát (nem lévén a világon semmi, ami két vasat érne) ; ezért eltökéltem magamban, otthagynom a másokért való fáradozást és kényelmetlenséget, és magamnak élek otthon nyugodtan, elfoglaltság nélkül. Ezt a változást, mint mondtam neked, bár a kor is közre játszott, a filozófusok érlelték meg bennem, akik most kezdenek hatalomra szert tenni, és nap-nap után tért nyernek. Ha tehát el akarom érni, hogy a Föld mozogjon és a helyettem való futásra adja magát, egy szempontból valóban célravezetőbb lenne a költő, mint a filozófus, mert a költők, egyszer ilyen, máskor olyan mesével elhítetik velünk, hogy a világ dolgainak értéke és súlya van, hogy azok nagyon is tetszetősek és szépek, és ezerféle vídám reményt élesztgetve bennünk, gyakran kedvet adnak arra, hogy fáradozzunk, míg a filozófusok lelohasztják ezt a kedvet. De mert másrészt a filozófusok már kezdenek felülkerekedni, én kételkedem abban, hogy a Föld ma jobban hallgatna egy költőre, mint ahogy én hallgatnék rá ; vagy ha meghallgatná is, nem lenne eredménye. Így jobb lesz, ha filozófushoz fordulunk, mert bár a filozófusok rendszeren nem igen alkalmasak és kevésbé hajlamosak arra, hogy másokat munkára serkentsenek, mégis lehetséges, hogy ebben a végső esetben a szokottal ellentétes dologra is képesek. Kivéve, ha a Föld nem ítéli meg úgy a dolgot, hogy sokkal okosabb lesz pusztulásba menni, mint hogy annyit kelljen gyötörnie magát, amiben kétszer se mondanám, hogy nem lenne igaza ; elég, majd meglátjuk mi jön. Tehát most a te dolgod ez : elmégy le a Földre, vagy elküldöd egyik társadat, amelyiket akarsz, és ha ő rátalál egy filozófusra, aki kint a szabadban törli a fejét az ég és a csillagok mibenléte fölött ; amint kell, hogy találjon ennek a szokatlanul

hosszú éjszakának új volta miatt ; minden teketória nélkül fölkapja őt és hátára veszi ; aztán visszajön és elhozza nekem : én majd tudom a módját, miképpen vegyem rá, hogy azt csinálja, amit kell. Megértettél?

Első Óra: Igen, Kegyelmes Uram! Parancsára!

MÁSODIK JELENET

Kopernikus házának terraszán papírcsővön át nézi keleten az eget ; mert még nem találták fel a látcsövet.

Nagy esemény ez. Vagy minden óra rosszul jár, vagy a napnak már több mint egy órája föl kellett volna kelnie és itt keleten még csak egy halvány pirkadás sem látszik ; pedig az ég világos és síma mint a tükör. Minden csillag úgy ragyog, mintha éjfél lenne. Most menj el Almagesto-hoz és Sacrobosco-hoz és kérd, mondják meg ennek az esetnek az okát. Én többször hallottam beszélni arról az éjszakáról, amit Jupiter töltött Amphitryon feleségével és ugyanígy emlékszem, nemrég olvastam egy spanyol könyvben arról, hogy a peruiak mesélik, egyszer, régen, volt az országukban egy nagyon hosszú, szinte végtelen éjszaka ; és a végén a nap egy bizonyos Titicaca nevű tóból jött elő. De eddig úgy gondoltam, mindez csak szóbeszéd, és ezt szilárdan hittem, mint ahogy minden észszerű ember teszi. Most, hogy rájöttem, az ész és a tudomány valójában fabatkát sem ér, kezdek hinni abban, hogy ezek és hasonló dolgok igazak, nagyon is igazak lehetnek, sőt már azon vagyok, hogy elmenjek minden tóhoz és mocsárhoz, ahová csak eljuthatok, hátha véletlenül kihalászhatnám a napot. De micsoda zúgást hallok, mintha hatalmas madár szárnycsattogása lenne?

HARMADIK JELENET

Az utolsó Óra és Kopernikus

Utolsó Óra: Kopernikus, én az utolsó Óra vagyok.

Kopernikus: Az utolsó óra? Jól van : itt nincs mit tenni. Csak éppen annyi időt adj, ha lehet, hogy megírjam a végrendeletemet és rendezzem ügyeimet, mielőtt meghalok.

Utolsó Óra: Mielőtt meghalsz? Hiszen én nem az élet utolsó órája vagyok.

Kopernikus: Hát akkor ki vagy? A breviarium officiumának utolsó órája?

Utolsó Óra: Azt gondolom, hogy ez kedvesebb neked a többinél, amikor a kóruson vagy.

Kopernikus: De honnan tudod te, hogy én kanonok vagyok? Honnan ismeresz engem? Előbb is nevemen szólítottál.

Utolsó Óra: Tudakozódtam kiléted felől azoktól, akik itt lent az utcán voltak. Röviden, én a nap utolsó Órája vagyok.

Kopernikus: Ah, értem már, az első Óra beteg, s innen van az, hogy a nap még nem jött elő.

Utolsó Óra: Figyelj hát most ide. Nappal nem lesz többé, se ma, se holnap, se később, ha te nem gondoskodsز róla.

Kopernikus: Jól néznénk ki, ha rám lenne bízva a feladat, hogy előteremtsem a napot.

Utolsó Óra: Én majd megmondom neked, hogyan. De a legfőbb dolog, el kell jönnöd velem gazdámnak, a Napnak házába. A többit majd útközben ; ami még kell, azt Őexcellenciája mondja meg neked mihelyt megérkeztünk.

Kopernikus: Minden rendben van. De az út, ha ugyan nem csalódom, bizonyára igen-igen hosszú. És hogy cipeljek magammal annyi készletet, amennyi elég lenne ahhoz, hogy ne haljak éhen néhány évvel a megérkezés előtt? Ehhez járul még, nem hiszem, hogy Őexcellenciájának földjei teremnének annyit, amennyi nekem csak egy reggelire is elég lenne.

Utolsó Óra: Hagyd már ezeket a kételyeket. Nem sokáig kell a Nap házában tartózkodnod ; és az utat egy pillanat alatt megtesszük ; mert én szellem vagyok, ha nem tudnád.

Kopernikus: Én viszont test.

Utolsó Óra: Jól van már, mit akadémkoskodsز annyit, hiszen nem vagy metafizikus. Jöjj ide, mássz föl a vállamra, a többit bízd rám.

Kopernikus: Gyerünk hát, már meg is van. Lássuk, mi új sül ki belőle.

NEGYEDIK JELENET

Kopernikus és a Nap

Kopernikus: Kegyelmességednek hódolatom.

Nap: Bocsásd meg Kopernikus, ha nem ültetlek le, mert itt nincsenek szokásban a székek. De mi hamar elintézzük a dolgot. Már tudod a szolgálómtól, miről van szó. Abból, amit a kislány előadott a te képességeidről, én a magam részéről úgy gondolom, hogy te nagyon alkalmas lehetsz arra a célra, amit el akarunk érni.

Kopernikus: Uram, én ebben a dologban sok nehézséget találok.

Nap: A nehézségek nem szabad, hogy megijesszék a magad fajta embereket. Éppen ellenkezőleg, azt mondják, azok csak növelik a bátorságát a bátornak. De hát végül is, melyek ezek a nehézségek?

Kopernikus: Először is, nagy a filozófia hatalma, igaz, de azt már nem merném állítani, hogy rá tudná beszélni a Földet, kezdjen el rohanni, holott kényelmesen ülhet a helyén, és elkezdjen fáradozni, ahelyett, hogy élné világát ; különösen manapság, amikor bizony nem hőroikus időket élünk.

Nap: Ha nem sikerül meggyőznöd, kényszeríted őt.

Kopernikus: Szívesen tenném, nagytekintetű uram, ha Herkules lennék, vagy legalább is Orlando, nem pedig varmiai kanonok.

Nap: Mit számít az? Talán nem hallottál egy régi matematikusról, aki azt mondta, adnának bár neki egy helyet a világon kívül, ha ő ott lenne, akár kimozdítaná helyéről az eget és a földet? Hát neked az eget nem is kell bántanod ; és íme most olyan helyen vagy, ami a Földön kívül esik. Ha tehát te nem állsz alatta

annak a régi matematikusnak, minden bizonnyal meg tudod azt indítani, akár tetszik neki, akár nem.

Kopernikus: Én uram, ezt még meg lehetne tenni, de egy emelőre lenne szükségem; olyan hosszúra, hogy nemcsak nekem, de uraságodnak sincs annyi pénze, — ha gazdag is — amiből kifutná az anyagnak és csináltatásának fele költségére. Egy másik, még súlyosabb akadály a következő: sőt ez már az akadályoknak a tömege. A Föld egészen mostanáig az első helyet foglalta el a világban, vagyis más szóval, a közepét; mivel pedig mozdulatlan volt (Őn is jól tudja), és semmi más dolga nem akadt, minthogy maga körül nézegessen, a világegyetem minden égiteste, a legnagyobbak csak úgy mint a legkisebbek, a ragyogók úgy mint a sötétek, folytonosan keringtek alatta, fölötte és körülötte, olyan sietséggel, igyekezettel és rohanással, amit még elgondolni is elképesztő. És így, mert minden dolog láthatólag az ő szolgálatával volt elfoglalva, úgy látszott, hogy a világegyetem udvarhoz hasonlít; melyben a Föld mint valami trónon ült; és a többi bolygó körötte udvaronc, őr vagy szolgai minőségben ki egyik, ki a másik hivatalt látta el. Ezért a Föld valójában mindig a világ császárának képzelte magát és bizony, a szerint, ahogy azelőtt álltak a dolgok, még azt sem lehet mondani, hogy rosszul gondolkodott, sőt én nem is tagadnám, hogy ez az ő fölfogása nem lett volna elég alapos. Mit szóljak aztán az emberekről? Akik többre tartották magukat mint elsőeknek, vagy legfőbbeknek a földi teremtmények közül (ahogy mindig is tartani fogjuk magunkat); mindenki közülünk, legyen egy rongy az öltözete vagy ne legyen egy falat szász kenyér harapni valója, mindig föltétlenül legalábbis császárnak vélte magát; nem ám Konstantinápolyénak, Németországnak, vagy a Föld felének, amilyenek voltak a római császárok, hanem a világegyetem császárának, a nap, bolygók, minden látható és láthatatlan csillagok uralkodójának; a csillagok, bolygók, fényuraságod és minden dolog végső okának. De ha most azt akarjuk, hogy a Föld kimozduljon e központi helyéről, ha elérjük, hogy folytonosan szaladjon, forogjon, törje magát és ugyanazt végezze, se többet, se kevesebbet, amit eddig a többi égitest végzett, és végül, hogy a bolygók sorába lépjen, ez magával hozza, hogy Föld Őfenségének az emberiség Őfenségével együtt le kell szállnia a trónról és el kell hagyniok a birodalmat, megmaradván mégis rongyaikban és nyomorúságukban, ami bizony nem mindennapi.

Nap: Mit akar kihozni mindebből az én Miklós bátyám? Talán lelkiismeret-furdalása van, hogy felségsértést követ el?

Kopernikus: Dehogy, Nagyságos Uram, hiszen sem a kodexek, sem a törvénykönyv, sem azok a könyvek, melyek a közjogot, államjogot, vagy a népeket, vagy akár a természetjogot tárgyalják, nem tesznek említést efféle felségsértésről, ha ugyan jól emlékszem. De lényegileg azt akarom mondani, hogy ez a tény nem egyszerűen anyagi, mint ahogy első látásra annak látszik, és hatásai nemcsak a fizika területére szorítkoznak, mert ez fölforgatja a dolgok méltóságának fokait és az intézmények rendjét, megváltoztatja a teremtmények céljait, ugyanakkor pedig hatalmas forradalmat idéz elő a metafizikában is, sőt egyenesen mindabban, ami a tudás spekulatív részét illeti. És azt fogja eredményezni, hogy az emberek, ha tudnak is, vagy akarnak majd egészségesen gondolkodni, egyszerre azon veszik

észre magukat, egészen mások lettek, amik eddig voltak, vagy aminek eddig tartották magukat.

Nap: Édes fiam, ezek a dolgok a legkevésbé sem aggasztanak engem, mert én annyi tiszteletet érzek a metafizika iránt, mint a fizika, vagy akár az alkimia, vagy bűvészet iránt, ha úgy akarod. És az embereknek meg kell elégedniük azzal, amik, s ha ez nem tetszik nekik, majd visszafelé okoskodnak, és a dolgok evidenciájának ellenére érvelnek, ami nem is fog túlságosan nehezükre esni, s ilymódon ezentúl is azoknak tartják magukat, amiknek akarják, báróknak, hercegeknek, császároknak vagy még ennél is többnek, és így megtalálják vígasztalásukat, engem pedig ez a kérdésük igazán teljesen hidegen hagy.

Kopernikus: Jó hát, hagyjuk az embereket és a Földet. De gondolja meg Kegyelmességed, mi lesz a többi bolygóval, mint előre várható, hogy történik valami. Mert amikor majd látják, hogy a Föld ugyanazt csinálja, amit ők, hiszen közülük valóvá lett, biztosan nem akarnak majd olyan símák, egyszerűek és dísztelenek maradni, olyan sívárak és elhagyatottak, mint eddig voltak, és hogy csak a Földön legyen annyi sok dísz, de ők is akarják majd folyóikat, tengereiket, hegyeiket, növényeiket, s többek között állataikat és lakóikat, nem látván okát, miért kellene nekik bármiben is alul maradni a Földdel szemben. És íme itt a másik nagy fölfordulás a világban; s az új családoknak és népességeknek végtelen sora, melyek gombamódra fognak előbujni minden sarokból.

Nap: Mit törödsz te velem, ha így lesz? Legyen belőlük, amennyi csak lehet, az én fényem és melegem mindegyik számára elég lesz, s még a kiadásokat sem kell növelnem, a világnak pedig lesz miből etetni őket, öltöztetni, szállást adni, bőségesen ellátni, a nélkül, hogy adósságba keverednék.

Kopernikus: De nézzen csak egy kissé távolabbra kegyelmed, és mindjárt látni fog egy újabb kavarodást. Mert a csillagok, látván, hogy Ön helyet foglalt, s nem valami számolyon, hanem trónon, körülötte ez a szép udvar s a bolygók tarka népe, ők is nemcsak leülni és pihenni akarnak majd, hanem uralkodni is, és aki uralkodik, annak alattvaló is kell, ezért bizonyára akarják majd a bolygókat, mint Ön, mindegyik a saját magáét. Mely új bolygók kell, hogy lakottak és díszesek legyenek, akár a Föld. S itt nem is beszélek a szegény emberi nemről, mely már az ímént oda süllyedt, hogy alig valamivel több a semminél, csak erre az egy világra nézve; mi lesz belőle akkor, amikor kint hirtelen újabb világok ezrei támadnak, úgyhogy nem lesz a tejútnak egyetlen parányi csillaga sem, melynek ne lenne saját világa. De ha csak az Ön érdekét tekintem, meg kell mondanom, Ön egészen eddig, ha nem is első, de legalább második volt, vagyis a Föld után következett a világegyetemben, és bizony nem akadt párja, mert a csillagok nem merészkedtek magukat egyenrangúaknak tartani Önnel, de a világegyetemnek ebben az új rendjében annyi a párja lesz, amennyi csillag a maga világával. Úgyhogy gondolja meg, nem lesz-e ez a változás, amit véghez akarunk vinni, hátrányos az Ön méltóságára nézve.

Nap: Nem emlékszel rá, mit mondott a ti Cézárotok, amikor az Alpokban barangolva véletlenül bizonyos szegény barbároknak faluja mellett ment el: szívesebben lett volna első abban a faluban, mint második Rómában? Hasonlóképpen

én is szfvesebben vagyok első ezen a mi világunkon, mint második a világegyetemben. De nem is a becsvágy indít engem arra, hogy megváltoztassam a dolgok jelen állását: egyszerűen a nyugalomnak, vagy hogy igazat mondjak, a lustaságnak a szeretete. Úgyhogy van-e velem egyenrangú vagy nincs, első vagyok-e vagy utolsó, ezzel egy csöppet sem törődöm, mert Ciceróval ellentétben, többre tartom a henyélést, mint a méltóságot.

Kopernikus: Ezt a henyélést a magam részéről legjobb tehetségem szerint igyekszem megszerezni kegyelmednek. De gyanítom, ha sikerül is a szándékom, ez az állapot nem fog soká tartani. Először is, majdnem biztos vagyok benne, hogy alig múlik el néhány év, máris újra kénytelen lesz körben forogni kútkerék vagy malomkő módjára, helyváltoztatás nélkül azonban. Azután még az a gyanúm, hogy végül is, több-kevesebb időn belül, még újra keringenie kell majd; nem mondom, a Föld körül, de mit számít ez Önnek? És talán maga az a jövődő körforgás lesz az oka annak, hogy helyét is el kell hagynia. Elég, legyen, ami lesz; minden más nehézség vagy megfontolás ellenére, ha Ön kitart szándéka mellett, én igyekszem szolgálatára lenni, ha ugyanis a dolog nem sikerülne, lássa legalább, hogy nem voltam képes rá, és ne mondja, hogy kishitű vagyok.

Nap: Jól van, Kopernikusom, kísérel meg.

Kopernikus: Egyetlen egy nehézség volna még.

Nap: Gyerünk, melyik az?

Kopernikus: Nem szeretném, ha emiatt főnix módjára élve elégetnének, mert ha ez megtörténik, én biztos vagyok benne, hogy nem támadhatnék föl hamvaimból, mint az a madár, és nem látom többé, attól az órától kezdve, uraságod arcát.

Nap: Figyelj ide, Kopernikus: te tudod, hogy valamikor, amikor ti filozófusok még alig születtetek meg, mondom, abban az időben, hogy a költészet uralkodott, én próféta voltam. Hadd jövendöljek hát most utoljára, és te, az én régi erényemnek emlékére, adj hitelt szavaimnak. Mondom tehát neked, hogy utánad némelyeknek, akik helyeselni fogják azt, amit tettél, kijut talán valami kis pörkölés, vagy hasonló dolog, de te emiatt a vállalkozás miatt, amennyire én előre látom, nem fogsz semmit sem szenvedni. S hogyha még biztosabb akarsz lenni, csinálj így: a könyvet, amit ebben a tárgyban írsz, ajánld a pápának. Így ígérem neked, még a kanonoki állásodat sem fogod elveszteni.

Ford.: *Móritz György*

GIACOMO LEOPARDI